

Jauniešu bezdarbs un to iekļaušanās darba tirgū Latvijas reģionos

Youth Unemployment and Their Inclusion into the Labour Market in Regions of Latvia

Līva Griņeviča

Latvijas Lauksaimniecības universitātes
Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultāte

Abstract. Since 2013 unemployment (including youth unemployment) in some regions of Latvia has decreased; but still, there has been a high level of unemployment in Latgale region and in other rural areas forcing population to leave the country in search of work abroad. The real situation of employment is not reflected in Latvian statistics because not all people who are out of work are registered at the State Employment Agency and therefore the figures are not absolutely accurate. This situation has a negative impact on Latvian economy as a whole, as there is no increase in the economically active population who is paying taxes and who increase government revenue. The fall in Latvian national population in rural areas and small cities negatively affects the number of customers who are able to purchase products or services in sufficient quantity; that is the main reason why the entrepreneurship situation in many Latvian rural regions is critical and their future development is unclear. It is important to encourage young people's interest in entrepreneurship development, which is export oriented.

Key words: youth unemployment, rural areas, regional development.

Ievads

Gan bezdarbs kopumā, gan tieši jauniešu bezdarbs tiek uzskatīts par sociālu un ekonomisku problēmu. Bezdarbs ir ekonomiska problēma, jo tā esamība atspoguļo resursu zaudējumus ekonomikā kopumā. Ja bezdarbnieki būtu nodarbināti, valsts ekonomika iegūtu vairāk preču un pakalpojumu, līdz ar to arī ražošanas apjoms valstī būtu lielāks (Stiglics, Drifils, 1994).

Reģioni Latvijā var attīstīties tikai savstarpējas mācīšanās, zināšanu apmaiņas un sadarbības procesā, kurā iesaistīti dažādi aģenti un tiek nodrošināta daudzveidīgu zināšanu radīšana un izmantošana (Tisenkopfs, Bela, 2011).

Pētījuma mērķis – noskaidrot un izanalizēt jauniešu interesi par uzņēmējdarbību kā vienu no veidiem, kas veicinātu jauniešu iekļaušanos darba tirgū.

Materiāli un metodes

Pētījumā ir izmantotas šādas metodes – monogrāfiskā metode diskusijas atspoguļošanai zinātniskajā literatūrā, analīzes, sintēzes metode, primārā statistisko datu analīze, kā arī socioloģisko pētījumu metode – aptauja. Aptaujā anketēti jaunieši (n=764) – izvēlēta izlase reprezentē ģenerālkopu – jauniešus Latvijā. Pētījumā piedalījās jaunieši gan no Latvijas lauku teritorijām, gan no reģionu lielākajām pilsētām.

Rezultāti un diskusija

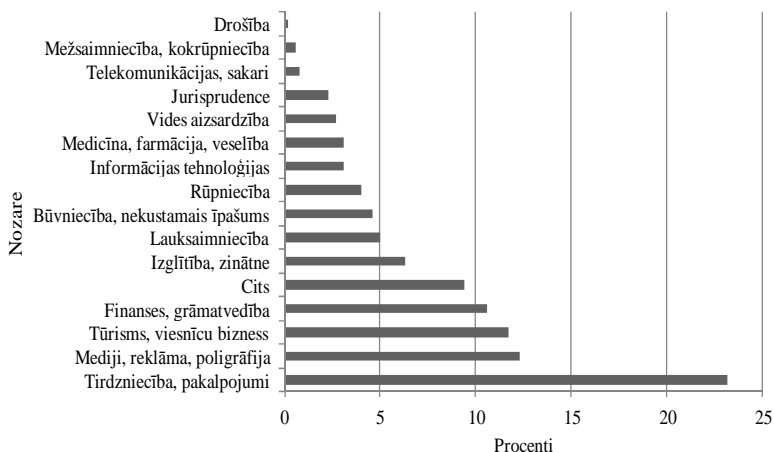
Visaugstākais jauniešu bezdarba līmenis 2013. gada 3. ceturksnī ir bijis Latgales reģionā – 47.2%, kas ir 19.6% augstāks nekā vidējais rādītājs Latvijā (27.6%). Tas skaidrojams ar Latgales reģiona attālumu līdz Latvijas galvaspilsētai Rīgai, kur, galvenokārt, koncentrēta rūpniecība un tirdzniecība, kā arī lielāks iedzīvotāju īpatsvars. Augstāks bezdarba līmenis (par 0.4% vairāk nekā vidējais rādītājs Latvijā) ir arī Kurzemes reģionā (30%). Pierīgas reģionā ir viszemākais jauniešu bezdarba līmenis – 19%, arī Zemgales reģionā ir zemāks jauniešu bezdarba līmenis (21.6%) nekā vidējais līmenis Latvijā (Jauniešu bezdarbs..., 2013).

Darba autore uzskata, ka viens no veidiem, kā paaugstināt jauniešu nodarbinātību un samazināt bezdarbu Latvijas lauku reģionos, ir uzņēmējdarbības un pašnodarbinātības attīstība. Būtiski ir jau mācību laikā un studiju procesā vērst jauniešu uzmanību, un radīt jauniešos interesi par uzņēmējdarbību, veicinot jauniešos zināšanu uzkrāšanas vēlmi un to izmantošanu praksē. Lai spētu pilnvērtīgi nodrošināt zināšanu pārnēsi no profesionālajām un augstākās izglītības mācību iestādēm, nozīmīgi ir mācību un studiju periodā jauniešus ieinteresēt un tiem rosināt uzņēmējspēju attīstīšanu. Pieļaujams, ka atsevišķi jaunieši, kas ieguvuši kādu arodu vai profesiju, attīstot tiem uzņēmējspējas un, radot interesi par potenciālajām iespējām nākotnē, spētu attīstīt savu uzņēmējdarbību. Līdz ar to autore par būtisku pētījuma ietvaros uzskata jauniešu intereses par uzņēmējdarbību analīzi. Lai izprastu jauniešu bezdarba virzītājspēkus un galvenās tendences, kas šobrīd dominē darba tirgū Latvijā, kā arī noskaidrotu jauniešu interesi par uzņēmējdarbības uzsākšanu un uzņēmējdarbības atbalsta instrumentu nepieciešamību jauniešu skatījumā, pētījuma ietvaros dažādos laika posmos tika veikta jauniešu aptauja. Latvijas Lauksaimniecības universitātes studenti tika apzināti 2014. gada septembrī un oktobrī, bet 2015. gada martā – Latvijas Universitātes studenti. Periodiski aptauja tika aktualizēta interneta vietnēs, ar mērķi apzināt jauniešus no dažādiem Latvijas reģioniem. Pētījuma ietvaros tika veidota arī sadarbība un uzrunāti jaunieši no dažādām jauniešu organizācijām visā Latvijā. Aptaujā piedalījās 764 respondenti, no tiem 617 sievietes un 147 vīrieši. Sieviešu dzimuma pārstāvju lielais īpatsvars skaidrojams ar sieviešu izteikto aktivitāti gan izglītības jomā, gan iesaisti dažādās jauniešu aktivitātēs, līdz ar to arī radās lielākas iespējas sasniegt šo respondentu kopumu. Aptaujā iesaistīto respondentu vidējais vecums ir 23 gadi.

Diskusija par aptaujā iegūtajiem rezultātiem. Aptaujas brīdī 40.7% respondentu statuss bija – strādājošs students, 27.4% minēja, ka šobrīd strādā un nestudē, 25.0% atbildēja, ka šobrīd tikai studē, savukārt 6.9% respondentu bija bezdarbnieki un nestudēja. Iegūtie rādītāji vērtējami pozitīvi un tas nozīmē, ka lielākā daļa jauniešu ir spējuši atrast darba vietu un darba pienākumus savienot ar studijām.

Balstoties uz aptaujā iegūtajiem rezultātiem saistībā ar darba meklējumiem, lielākais īpatsvars respondentu jeb 43.1% atzīmēja, ka darbu atrada pats, regulāri sūtot CV uz internetā izvietotiem darba sludinājumiem, savukārt 37.6% jauniešu atrada darbu ar paziņu un draugu starpniecību, tikai 6.8% respondentu darba vietā palika strādāt pēc studiju ietvaros izietas prakses beigām, saņemot piedāvājumu no darba devēja par darba turpināšanu jau kā darbiniekam. Savukārt tikai 3.3% jauniešu darba devējs pats izteica piedāvājumu, atrodot jaunieša darba sludinājumu interneta vietnēs, 9.3% no jauniešiem bija snieguši atbildi – cits, minot kā atbildes – iesaistos ģimenes biznesā, esmu pašnodarbināta persona, iesaistījot Nodarbinātības aģentūras rīkotajos pasākumos u. c. atbildes. Izvērtējot jauniešu sniegtās atbildes, autore secina, ka jaunieši ir uzņēmīgi un izmanto arī citus veidus, kā iekļauties darba tirgū, iesākot ar mazāk kvalificētiem darbiem bez samaksas vai par nelielu samaksu. Atsevišķi jaunieši darba meklējumos ir uzdrošinājušies griezties uzņēmumā, kur nav izsludinātas aktuālas vakances, un kļuvuši par nodarbinātiem, neskatoties uz šo aspektu.

Jaunieši tika aicināti atbildēt arī uz jautājumu – „Vai Jūs esat domājis par savas uzņēmējdarbības uzsākšanu tuvāko gadu laikā?”. Apstipinoši atbildēja 60.3% no respondentiem, 24.3% atbildēja noraidoši, savukārt 10.3% respondentu neinteresē uzņēmējdarbība. Jauniešu lielā interese par uzņēmējdarbības uzsākšanu ir vērtējama pozitīvi, jo, it īpaši lauku reģionos, tas ir vienīgais veids, kā jauniešiem iekļauties darba tirgū, nemainot dzīves vietu. Jaunieši arī tika lūgti sniegt informāciju par nozari, kurā vēlētos darboties (att.). Aptaujas rezultāti liecināja, ka 23.2% respondentu vēlas darboties tirdzniecības un pakalpojumu nozarē, 12.3% medijos, reklāmā un poligrāfijā, 11.7% viesnīcu un tūrisma biznesā, 10.6% finanšu un grāmatvedības jomā, 9.4% minēja citu variantu, piemēram, māksla, mūzika, sports, auto utt., savukārt 6.3% vēlas darboties izglītības un zinātnes nozarē. Pētījuma ietvaros autore vērsa arī uzmanību uz jauniešu viedokļa noskaidrošanu attiecībā uz uzņēmējdarbības atbalsta instrumentiem, kas ir svarīgi jauniešiem, lai veiksmīgi spētu atīstīt savu uzņēmējdarbību. Zīmīgi, ka jaunieši kā nozīmīgus vērtēja visus aptaujā minētos instrumentus, tādus kā biznesa inkubatoru pieejamība, mentoru piesaiste, plašāka finansiālo programmu pieejamība, nodokļu atvieglojumi jaunajiem uzņēmējiem, prakses iespēju nodrošināšana studiju procesā utt.

Att. Latvijas jauniešu aptaujas rezultāti (n=764), sniedzot informāciju par nozari, kurā vēlētos darboties, ja uzsāktu uzņēmējdarbību (%).

Secinājumi

Pārliecinošais vairākums no pētījumā iesaistītajiem jauniešiem (60.3%) ir izrādījuši interesi un plānojuši kļūt par uzņēmējiem. Lai veicinātu lielāku jauniešu īpatsvaru, kas būtu gatavi iesaistīties uzņēmējdarbības atbalsta programmās, nepieciešama intensīvāka komunikācija starp attiecīgajām valsts institūcijām un mērķa auditoriju, lai pievērstu pastiprinātāku uzmanību un nodrošinātu plašāku informētību par iespējām uzņēmējdarbības attīstībai Eiropas Savienības projektu ietvaros. Nozīmīga ir jauniešu interese uzņēmējdarbību attīstīt tādās nozarēs kā lauksaimniecība, rūpniecība un tūrisms, kas veicinātu jauniešu nodarbinātību lauku reģionos.

Pateicība

Pētījumu atbalsta Valsts Pētījumu programma 5.2. EKOSOC – LV.

Literatūra

1. Jauniešu bezdarbs joprojām ir nopietna problēma Latvijā (2013): <http://www.csb.gov.lv/notikumi/jauniesu-bezdarbs-joprojam-ir-nopietna-problema-latvija-39292.html> – Resurss aprakstīts 2015. gada 25. jūlijā.
2. Stiglics, Dž.E., Drifils, Dž. (1994). *Makroekonomika*. Latvijas Universitāte, Rīga, 415 lpp.
3. Tisenkopfs, T., Bela, B. (2011). Zināšanu un prakses mijiedarbe: sadarbības risinājumi reģionos. No: *Augstskolas reģionos: zināšanu un prakses mijiedarbe*. Zinātne, Rīga, 427.–458. lpp.